

Kooste kolmannen sektorin toimijoiden ehdotuksista oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen toimenpideohjelmaksi

29.11.2023

Koosteen laadintaan ovat osallistuneet:

ADHD-liitto

Aivoliitto

Autismiliitto

Datero

Erilaisten oppijoiden liitto

Helsingin seudun erilaiset oppijat

Kuntoutussäätiön Oppimisen tuen keskus

Niilo Mäki Instituutti

Suomen CP-liitto

Suomen Kielipolku SLI

Läpi elämän jatkuvan oppimisen tuen vahvistamisen lähtökohtana on tutkimustieto, kokemus ja huoli siitä, että ne lapset, nuoret ja aikuiset, joilla on erityisiä oppimisen haasteita, jäävät usein vaille tarvitsemaansa tukea. Oppimista hankaloittavat yleisimmin oppimisvaikeudet (lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus, matematiikan vaikeus, hahmottamisen vaikeus) ja neuropsykiatriset vaikeudet (kuten keskittymisen ja tarkkaavuuden, toiminnanohjauksen, itsesäätelyn, aistitiedon käsittelyn, kommunikaation ja vuorovaikutuksen vaikeudet) sekä kielelliset erityisvaikeudet. Jatkossa näistä haasteista käytetään kokoavaa käsitettä *oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeudet*.

Toimenpideohjelman tarkoitus on vahvistaa sitä, että mahdollisimman yhtäläiset oppimisen edellytykset toteutuvat valtakunnallisesti koko koulutusjärjestelmässä neuvolasta/varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin ja muuhun aikuiskoulutukseen äidinkielestä, asuinpaikasta tai tuen tarpeesta riippumatta:

- kasvatusta- ja opetushenkilöstöllä on riittävä tieto, ymmärrys ja osaaminen oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksista, jotta he osaavat kohdata kunkin lapsen, nuoren ja aikuisen yksilöllisesti ja tarjota hänelle oikea-aikaisesti oikeanlaista tukea,
- oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksien tukea ja asiantuntemusta vahvistetaan lisäämällä moniammatillisuutta koulujen ja oppilaitosten arjessa,
- oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen tarpeet tunnistetaan mahdollisimman varhain, ja tukea saa heti tuen tarpeen ilmetessä,
- oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuki muodostaa kouluasteelta toiselle siirryttäessä yhtenäisen, katkeamattoman jatkumon,
- sekä fyysiset että digitaaliset oppimisympäristöt tukevat kaikkien oppijoiden oppimista ja joustavat tarpeen mukaan,
- kasvatusta- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa toteuttaa tarvittava tuki ja seurata sen vaikuttavuutta.

Tavoitteena on, että toimenpideohjelma toteutetaan seuraavan hallituskauden aikana.

Keskeisenä osana oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tukea vahvistetaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tuetaan kasvuympäristöjä. Oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuki rakennetaan lapsen ja nuoren kohdalla yhteistyössä perheen ja tarpeen mukaan muiden toimijoiden kanssa. Lapsen oppimiselle annetaan hänen yksilöllisesti tarvitsemansa aika.

Lasten, nuorten ja aikuisten ymmärrystä erilaisuudesta, erilaisuuden kokemuksesta ja sen seurauksista, oppimisen vaikeuksista sekä tuen tarpeista vahvistetaan.

Alla on ehdotuksia toimenpidekokonaisuuksiksi, joihin liittyvät mahdolliset lainsäädännön, resurssien ja toimintakulttuurin muutostarpeet on koottu taulukoihin.

Toimenpidekokonaisuuksien toimeenpanosta vastaavat viime kädessä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät sekä ammattikorkeakoulut ja yliopistot. Niiden työikäisten osalta, jotka eivät kuulu koulutusjärjestelmän piiriin, toimeenpaneavat vastuutahot täytyy määrittellä.

1 Oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksien erityinen huomioiminen

Lapsiin, nuoriin ja aikuisiin, joilla on oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksia, kiinnitetään erityistä huomiota, ja heitä tuetaan yhdenvertaisen oppimisen polun turvaamiseksi neuvolasta korkeakouluihin ja aikuisopetuksessa. Tämä on huomioitava kaikilla eri tasoilla kansallisissa määräyksissä, ohjeissa, suosituksissa, käytänteissä ja taloudellisessa tuessa.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	Oppimisen ja koulunkäynnin/opiskelun riittävä tuki ja tuen toimeenpano vahvistetaan kaikessa lainsäädännössä.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM
	Kehitetään opintotukijärjestelmää siten, että huomioidaan oppimisessa ja opiskelussa tukea tarvitsevien hitaampi eteneminen opinnoissa.	
Resurssit		
Toimintakulttuuri	Oppimisen ja koulunkäynnin/opiskelun vaikeudet otetaan huomioon kansallisissa ja alueellisissa määräyksissä, ohjeissa, suosituksissa ja käytänteissä.	Kansalliset ja alueelliset päättäjät

2 Tutkimusperustaisuus

Huolehditään siitä, että käytössä olevat oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksien tunnistamisen ja tuen tarpeen arvioinnin (ml. standardoidut seulat/yksilötestit) sekä tuen menetelmät ja välineet varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen ja muuhun aikuiskoulutukseen perustuvat tutkimukseen.

Toimenpideohjelman käynnistymisen tueksi tehdään tilasto- ja tutkimuskatsaus. Tilastointia ja tutkimuksellista seuranta jatketaan ja kehitetään siten, että erilaisia tukimuotoja tarvitsevien ja saavien oppilaiden/opiskelijoiden opintojen sujumista ja hyvinvointia sekä työllistymistä on mahdollista seurata säännöllisesti.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö		
Resurssit	Rahoitus tutkimusperustaisten arviointi- ja tukimenetelmien kehittämiseen ja ylläpitämiseen.	OKM/OPH, STM/THL, TEM
	Rahoitus menetelmien hankintaan ja käyttökustannuksiin.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Rahoitus säännöllisten tilasto- ja tutkimuskatsausten toteutukseen.	OKM/OPH, STM/THL, aikuisten osalta myös TEM
	Koulutus tutkimusperustaisten menetelmien käyttöön huomioidaan omalla painopisteellä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH, STM/THL, aikuisten osalta myös TEM
Toimintakulttuuri	Tutkimusperustaisten menetelmien käyttöä tuetaan ja vahvistetaan kansallisella ohjauksella.	OKM/OPH, STM/THL, aikuisten osalta myös TEM
	Koulutuksen saavutettavuutta ja esteettömyyttä seurataan säännöllisesti.	OKM

3 Erilaisten oppijoiden kokemustieto ja osallisuus

Oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksia kokevia lapsia, nuoria ja heidän huoltajiaan kuullaan suunnitelmallisesti heidän kokemuksistaan koulunkäynnistä/opiskelusta ja tuen merkityksestä.

Myös oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksia kokevia aikuisia kuullaan suunnitelmallisesti heidän kokemuksistaan opiskelusta/työelämästä/arjesta ja tuen merkityksestä.

Kokemustiedon välttämättömyys ymmärretään laajasti. Kokemustietoa kootaan ja käytetään nykyistä enemmän kehittämisessä, ammattihenkilöstön koulutuksissa ja tuen toteutumisen arvioimisessa.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö		
Resurssit	Barometrityyppisten kokemustietokoosteiden tuottaminen.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM
Toimintakulttuuri	Lasten, nuorten ja huoltajien kokemuksia kuullaan ja käytetään kehittämisessä, koulutuksissa ja tuen	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja

	toteutumisen arvioinnissa ja päätöksenteon tukena.	koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Oppimisen vaikeuksia kokevien aikuisten kokemuksia kuullaan ja käytetään kehittämisessä, koulutuksissa ja tuen toteutumisen arvioinnissa ja päätöksenteon tukena.	? (ks. kohta 11)
	Kokemustietoa kootaan ja analysoidaan kehittämisen, ammattihenkilöstön koulutuksen ja tuen toteutumisen arvioimisen ja päätöksenteon tueksi.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM

4 Oppimisen arviointi, tuki ja tuen vaikuttavuuden seuranta

Oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen suunnittelu ja toteutus perustuvat tuen tarpeen tunnistamiseen. Tuen tarpeet tunnistetaan mahdollisimman varhain ja tukea saa heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen saaminen ei edellytä diagnoosia. Oppilaalle ja opiskelijalle annettua tuen vaikutuksia seurataan ja arvioidaan säännöllisesti, ja tukitoimenpiteitä säädetään sen pohjalta. Tällainen ns. tukivastemalli otetaan kansallisesti käyttöön varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella. Oppimisen ja opiskelun tukea korkeakouluissa vahvistetaan.

Perustaitojen (lukeminen, kirjoittaminen, matematiikka) minimitaloitasolle luodaan arviointikriteerit, ja ne toimivat osaltaan tuen tarpeen indikaattoreina.

Kolmiportaisen tuen mallin (yleinen-tehostettu-erityinen tuki) toteuttamiseen käytännössä lisätään ohjausta ja tukea varhaiskasvatuksessa. Esi- ja perusopetuksessa yleisen tuen toteutusta vahvistetaan ja tuen portaiden kriteerejä selkeytetään. Toisella ja korkeasteella tuen tarpeen tunnistamista ja tuen asteittaista toteuttamista lisätään. Tätä toteutetaan ohjauksen, täydennyskoulutuksen sekä arviointi- ja tukimenetelmien kehittämisen kautta. Kehitetään kuntoutuksen ja tuetun opiskelun malleja toisella asteella sekä siitä eteenpäin.

Tiedonkulku ja yhtenäisen tuen jatkumo varmistetaan kaikissa koulutuspolun nivelvaiheissa yhteistyössä huoltajien ja moniammatillisen verkoston kanssa.

Ammatillisessa koulutuksessa lisätään lähiopetusta ja pedagogista osaamista. Osaamista erilaisen oppijan kohtaamisessa ja tukemisessa lisätään työpaikoilla, joissa opiskelijat suorittavat harjoittelu- ja työssä oppimisen jaksoja.

Oppimisen tuen välineet, kuten digitaaliset apuvälineet ja muut oppimisen apuvälineet, sekä ohjaus niiden käyttöön tarjotaan jokaiselle niitä tarvitsevalle. Kaikilla kouluasteilla on mahdollisuus osoittaa osaamista joustavasti eri tavoilla. Ylioppilaskirjoituksissa, näyttötutkinnoissa ja muissa vastaavissa sekä pääsykokeissa opiskelijoilla on oikeus omien tarpeidensa mukaisesti käyttää osaamisen osoittamista helpottavaa TVT-teknologiaa tai muita soveltuvia apukeinoja.

Koulunkäynnin tuki kattaa myös oppituntien ulkopuoliset tilanteet ja oppilaiden/opiskelijoiden sosiaalisten suhteiden tukemisen. Oppilaan oikeus yhdenvertaisuuslain mukaisiin kohtuullisiin mukautuksiin ja yksilöllisiin järjestelyihin toteutuu käytännössä tarpeiden mukaisesti.

	Muutostarve	Vastuutaho
--	--------------------	-------------------

Lainsäädäntö	Tukivastemallin periaate määritellään lakiin nykyistä vahvemmin.	OKM
	Perusopetuslakia täsmennetään oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun keskeisten tuen sisältöjen ja tukimuotojen osalta. Uudistetaan ja yhtenäistetään toisen ja kolmannen asteen koulutuksen lainsäädäntöä siten, että oppilaan yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastaava tuki jatkuu yhtenäisenä perusopetuksen jälkeen. Tuen järjestämisen vastuutahon tulee olla selkeä myös toisella ja kolmannella asteella.	OKM
	Selvitetään sujuvan tiedonkulun varmistamisen edellyttämät lainsäädännön muutostarpeet.	OKM, STM, tietosuojavaltuutetun toimisto
	Oikeus oppimisen fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käyttöön ja niiden käytön ohjaukseen opiskelun tukena määritellään lakiin.	OKM, STM, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
	Oikeus fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käyttöön osaamisen osoittamisessa määritellään lakiin.	OKM, STM, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
	Oppimisen ja opiskelun tukea korkeakouluissa vahvistetaan ja korkeakouluopiskelijoiden oikeus oppimisen tukeen määritellään lakiin.	OKM, STM
Resurssit	Koulutus tukivastemallin käyttöön huomioidaan omana painopisteenään opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH
	Varmistetaan tukivastemallin käyttöön liittyvät lisäresurssitarpeet (mm. menetelmät ja välineet).	OKM
	Rahoitus S2-oppilaiden/opiskelijoiden oppimisen vaikeuksien tunnistamisen, tuen tarpeen arvioinnin ja tukimenetelmien kehittämiseen ja ylläpitämiseen.	OKM/OPH, STM/THL, aikuisten osalta myös TEM
	Rahoitus riittävän opinto-ohjauksen toteuttamiseen.	Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Koulutus oppimisen fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käytön ohjaukseen huomioidaan omana painopisteenään opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH
	Ammatillisten opettajien pedagogisen osaamisen lisääminen huomioidaan omana painopisteenään opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH

	Varmistetaan ammatillisen lähiopetuksen henkilöstöressurssien riittävyys.	OKM
Toimintakulttuuri	Opiskelun kuormittavuutta ja itseohjautuvuuden vaatimusta vähennetään.	OKM/OPH / valtion ohjaus, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
	Tukivastemalli otetaan käyttöön varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.	OKM/OPH / valtion ohjaus
	Vahvistetaan yleisen tuen toteutusta kaikilla kouluasteilla.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Huolehditaan sujuvasta tiedonkulusta koulutuspolun nivelvaiheissa.	Sivistys- ja sote-toimi, varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
	Ohjataan oppilaita/opiskelijoita oppimisen fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käyttöön oppimisen/opiskelun tukena.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Ohjataan oppilaita/opiskelijoita fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käyttöön osaamisen osoittamisessa.	Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Korkeakouluopiskelijoille toteutetaan matalan kynnyksen oppimisen ja opiskelun tukea.	Yliopistot ja korkeakoulut / valtion ohjaus
	Osaamista työssäoppijoiden (toinen aste ja ammattikorkeakoulut) ohjaukseen lisätään työpaikoilla.	OKM/JOTPA, aikuisten osalta myös TEM, työnantaja- ja työntekijäjärjestöt
	Kehitetään ammatillisen kuntoutuksen ja tuetun opiskelun malleja toiselta asteelta eteenpäin.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM /kehittämistyöryhmä

5 Ammattihenkilöstön osaaminen

Kasvatus- ja opetusalan henkilöstön (opettajat, ohjaajat, avustajat) osaamista vahvistetaan sekä peruskoulutuksessa että täydennyskoulutuksissa.

Kasvatus- ja opetusalan henkilöstön peruskoulutuksessa varmistetaan, että tutkinto antaa riittävät valmiudet tukea oppilaita ja opiskelijoita, joilla on oppimisen, koulunkäynnin tai opiskelun vaikeuksia.

Kasvatus- ja opetusalan henkilöstölle järjestetään täydennyskoulutusta tukea tarvitsevien oppilaiden ja opiskelijoiden oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tukemisesta.

Kasvatus- ja opetusalan sekä terveydenhuollon henkilöstön osaamista vahvistetaan erilaisten oppijoiden ymmärtävässä ja kunnioittavassa kohtaamisessa. Osaamista vahvistetaan myös lausuntojen ja muiden dokumenttien kirjoittamisessa siten, että niissä keskitytään taitojen, tuen tarpeen ja tuen keinojen kuvaamiseen.

Kasvatus- ja opetusalan henkilöstön osaamista vahvistetaan siten, että henkilöstö osaa opetuksessa ja oppimateriaaleissa huomioida erilaiset oppijat.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö		
Resurssit	Henkilöstön osaamisen lisääminen otetaan huomioon omana painopisteenään jo peruskoulutuksessa sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH, STM/THL
	Oppimisen ja koulunkäynnin/opiskelun vaikeuksiin liittyvää osaamista vahvistetaan YTHS:ssä ja muussa terveydenhuollossa.	STM/THL
Toimintakulttuuri	Kolmannen sektorin osaamista hyödynnetään perus- ja täydennyskoulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.	Eduskunnan erilaisten oppijoiden tukiryhmä

6 Moniammatillinen yhteistyö

Tuki toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä osana varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten käytännön arkea. Tukeaa vahvistetaan huolehtimalla riittävästä oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen ammattilaisten (kuten koulu-/opintopsykologien, toimintaterapeuttien, puheterapeuttien, lääkärien, neuropsykiatristen valmentajien ja muiden vastaavien) saatavuudesta koulun/oppilaitoksen arjessa. On tärkeää, että ammattilaisten tuki on tarpeen vaatiessa saatavissa matalalla kynnyksellä lasten ja nuorten sekä opettajien tueksi.

Sivistys- ja sote-toimi tekevät tiivistä yhteistyötä lasten ja nuorten oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Eri toimijoiden/organisaatioiden välisen yhteistyön väliset esteet tunnistetaan ja poistetaan. Palvelut ja kuntoutuspolut kehitetään lapsen, nuoren ja perheen näkökulmasta sujuviksi ("yhden luukun periaate"). Yhteinen tavoite sekä tuen keinot määritellään selkeästi, ja lapselle/nuorelle nimetään vastuuhenkilö, joka koordinoi palveluita ja kuntoutusprosessia.

Sivistys- ja sote-toimien yhteistyön organisoiminen uusilla hyvinvointialueilla antaa mahdollisuuden uudenlaisen toimintakulttuurin luomiseen. Tämä edellyttää sitoutumista yhteistyön kehittämiseen kaikilla tasoilla (henkilöstö, koulut, koulutuksenjärjestäjät, hyvinvointialueet ja valtionhallinto). Keskeistä on, että lainsäädännön toimeenpanoa ja toimintakulttuurin muutosta seurataan ja kehitetään aktiivisesti.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimivuutta seurataan, ja siihen tehdään siihen tarvittaessa muutoksia.

Resurssien osalta varmistetaan oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen ammattilaisten riittävyys lasten ja nuorten sekä opettajien tukena.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimivuutta seurataan ja muutetaan tarvittaessa.	STM ja OKM
Resurssit	Kouluihin ja oppilaitoksiin lisätään oppimisvaikeuksien asiantuntemusta vahvistamalla moniammatillisuutta koulujen ja oppilaitosten arjessa. Tällä varmistetaan oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen riittävyys lapsille ja nuorille.	STM, OKM ja hyvinvointialueet
	Varmistetaan resurssit palveluiden ja kuntoutuspolkujen kehittämiseksi lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta sujuviksi.	STM ja hyvinvointialueet
Toimintakulttuuri	Sivistys- ja sote-toimijoiden yhteistyö organisoidaan uudelleen siten, että se vastaa entistä paremmin lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin.	Hyvinvointialueet sekä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät

7 Yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen/nuoren tuen tarpeiden arvioinnissa ja tuen suunnittelussa varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Yhteistyön menetelmiä ja tukea rakentavaan – kunnioittavaan ja voimavaroja ja luottamusta kasvattavaan – vuoropuheluun kehitetään.

Huoltajat saavat tietoa oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksista, ja heitä tuetaan lapsen/nuoren oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa kotona.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö		
Resurssit	Yhteistyö huoltajien huomioidaan omana painopisteenään jo peruskoulutuksessa sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH, varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
Toimintakulttuuri	Kolmannen sektorin osaamista hyödynnetään huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön suunnittelussa ja toteutuksessa.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät

8 Oppimisympäristöt

Fyysiset: Varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin varmistetaan, että oppimisympäristöt sopivat kaikille oppijoille. Opetusjärjestelyt ja ryhmäkoot joustavat oppijoiden tarpeen mukaan, ja pienryhmäpaikkoja on riittävästi niitä tarvitseville. Ryhmäkokoja määriteltäessä otetaan huomioon oppilaiden/opiskelijoiden tuen tarve.

Digitaaliset: Digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämisessä ja valinnassa sekä digitaalisissa ympäristöissä toteutettavassa opetuksessa saavutettavuus ja kaikkien oppijoiden tarpeet otetaan huomioon.

Varmistetaan, että oppimisympäristöt ovat fyysisesti, sosiaalisesti ja emotionaalisesti turvallisia ja esteettömiä kaikille oppijoille. Vahvistetaan erilaisia oppijoita tukevia pedagogisia oppimisympäristöjä.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	Selvitetään oppimisympäristöjä (fyysinen, digitaalinen, sosiaalinen, emotionaalinen) koskevan lainsäädännön muutostarpeet.	OKM, STM
	Määritellään lainsäädännön tueksi, mitä esteettömillä ja saavutettavilla oppimisympäristöillä tarkoitetaan.	OKM, STM ja asiantuntijaryhmä
Resurssit	Uusien oppimisympäristöjen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksia kokevien oppijoiden tarpeet.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
	Varmistetaan henkilöstön riittävyys opetusjärjestelyiden joustavuuden ja pienryhmäpaikkojen toteuttamiseksi tarpeen mukaan.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
	Oppimisympäristöt huomioidaan omana painopisteenään jo peruskoulutuksessa sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH, STM
Toimintakulttuuri	Oppimisympäristöjen suunnittelussa ja toteutuksessa kuullaan kasvatus- ja opetusalan henkilöstöä ja asiantuntijoita, kolmannen sektorin toimijoita sekä lapsia, nuoria ja huoltajia.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
	Kiinnitetään erityistä huomioita varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten käytänteisiin ja toimintakulttuuriin, jotta ne varmistavat sosiaalisesti ja emotionaalisesti turvallisen oppimisympäristön.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät

9 Valtion ohjaus ja valvonta

Oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen yhdenvertaisen toteutumisen varmistamiseksi vahvistetaan kansallista ohjausta kaikilla kouluasteilla. Tuen toteuttamista seurataan ja valvotaan. Toteutumista vahvistetaan informaatio- ja tulosohejauksella. AVI:en ennakoivaa valvontaroolia ja tarkastusoikeuksia vahvistetaan.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjille määritellään sanktiot tuen järjestämisen laiminlyömisestä.

	Muutostarve	Vastuutaho
Toimintakulttuuri	Luodaan kansallinen ohjaus- ja valvontamalli varhaiskasvatuksen ja koulutuksen toteuttamiseen.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM /kehittämistyöryhmä
Lainsäädäntö	Ennakoiva valvonta, epäkohtiin puuttuminen ja nykyistä laajempi tarkastusoikeus määritellään lakiin. / Selvitetään tarve varhaiskasvatuksen ja opetuksen valvontaan liittyvälle laille.	OKM, STM
	Selvitetään mahdollisuus oppilasasiamiesjärjestelmän luomiseen.	OKM, STM
	Selvitetään kannustimien ja/tai sanktioiden käyttökelpoisuus ja mahdolliset vaikutukset.	
Resurssit	Rahoitus AVI:en lisäresursointiin ennakoivan valvonnan ja tarkastusten toteuttamiseksi.	OKM, STM

10 Kolmannen sektorin rooli

Tuen kehittämisessä ja toteuttamisessa hyödynnetään nykyistä enemmän kolmannen sektorin asiantuntemusta ja kokemusasiantuntemusta. Kolmannen sektorin asiantuntijat ja kokemusasiantuntijat ovat keskeisesti ja tiiviisti mukana oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen kehittämisessä. Kolmannen sektorin toteuttama tuki voi olla myös matalan kynnyksen tukea oppilaitoksissa sekä oppilaille/opiskelijoille että henkilöstölle ja huoltajille/perheille.

Kolmannen sektorin resursoinnista huolehditaan pitkäjänteisesti.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö		
Resurssit	Rahoitus kolmannen sektorin toimijoiden pitkäjänteisen työn varmistamiseksi.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM, hyvinvointialueet/ kunnat
Toimintakulttuuri	Kolmannen sektorin asiantuntijuuden ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntämistä ja mukanaoloa oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen ja siihen liittyvän toiminnan kehittämisessä lisätään.	Kansalliset ja alueelliset päättäjät
	Kolmannen sektorin toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä lisätään matalan kynnyksen tuen toteutuksessa.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät

11 Työikäisten oppimisen tuki

Tehdään selvitys ja yhteenveto kansainvälisistä ja kotimaisista hyvistä käytänteistä sekä kootaan tutkimusnäyttöä työikäisten oppimisen tuesta oppimisen vaikeuksissa.

Aikuisten oppimisen ja työssäsuoriutumisen vaikeudet huomioidaan osana oppimisen tuen kehittämistä.

Suunnitellaan ja kehitetään aikuisten/työikäisten erilaisiin tavoitteisiin ja elämäntilanteisiin sopivia oppimisen ja opiskelun tuen palveluja aikuiskoulutukseen, työelämään, työterveyshuoltoon ja TE-/sote-palveluihin. Tämä edellyttää kehittämistyöryhmän asettamista. Työryhmässä tulee olla mukana koulutuksen järjestäjien edustus, työnantaja- ja työntekijäjärjestöt ja kolmannen sektorin toimijoita.

	Muutostarve	Vastuutaho
Toimintakulttuuri	Selvitetään työikäisten oppimisen, opiskelun ja työssäsuoriutumisen tuen tarpeet. Selvityksen perusteella suunnitellaan ja luodaan kansallinen malli ja menetelmiä tuen toteuttamiseksi mm. työllisyyspalveluissa, työterveyshuollossa, työpaikoilla ja aikuiskoulutuksessa.	TEM, OKM, STM / kehittämistyöryhmä
Lainsäädäntö	Selvitetään mallin edellyttämät lainsäädännön muutostarpeet. Päivitetään lainsäädäntöä vastaamaan paremmin aikuisten oppijoiden tarpeisiin.	
Resurssit	Selvitetään mallin edellyttämä resurssitarve.	